

Totes les intimitats de la guerra del Museu d'Art Contemporani de Barcelona

Operació Folch i Torres

Burgesos post-olímpics contra noucentistes desbocats. Les hostilitats tot just han començat, però entorn del Consorci del Museu es produeix la batalla ideològica més acarnissada per definir l'hegemonia cultural en la Barcelona del 2000. Tots juguen fort.

Què hauria estat dels nostres museus, si un afany imprecís de cultura els hagués guiats? Què serien les nostres col·leccions, si amb escarràs inútil haguessin perseguit els Velázquez de segona categoria, i els Greco de tercera, i els Murillo dubtosos, i els Tizià remots, i els Rembrandts mal catalogats, que eren els únics que amb els nostres diners podfem adquirir? Mireu la gran tristesa d'aquests museuets de capital de tercer ordre, fets amb pretensions d'universalitat i sense esperit, i en aquest tipus de museu provincial, que no resol res més que la vanitat ridícula d'algun sindicat d'iniciativa que en fa l'elogi, tindrem la imatge del que haurien estat els museus de la ciutat cap i casal de Catalunya." (7 d'octubre de 1934. Paraules escrites per Joaquim Folch i Torres -director general de Museus de la Generalitat republicana i principal ideòleg de la museística catalana del segle XX-, amb motiu de la inauguració del Museu d'Art de Catalunya).

Velázquez és Pollock. Greco, Klee. Murillo, Dubuffet. Tiziano, Motherwell. Rembrandt, De Kooning. Museu provincial és el Museu d'Art Contemporani de Barcelona (MACB). Sindicat d'iniciativa és la Fundació MACB. Així ho creuen els hereus polítics i intel·lectuals de Folch i Torres. I no pensen tolerar-ho.

Per tant, l'any 1992 s'haurà declarat la confrontació cultural més important des de la guerra civil. S'enfronten dues ideologies incompatibles: Teixir el fil històric de l'art català des del primer romànic fins a les últimes mostres de l'art contemporani, a través de dos grans museus nacionals, que conclourien la tasca iniciada pels homes de la Renaixença, la Mancomunitat i la República. O bé crear un museu local i jove, un laboratori de l'art actual, que reflecteixi la moderna imatge creativa, fabricada pels galeristes i empresaris de la Barcelona olímpica.

No combaten convergents i socialistes. És una pugna entre el catalanisme cultural i certa burgesia barcelonina. Esclata al Museu d'Art Contemporani de Barcelona. I Oriol Bohigas, regidor de cultura de l'Ajuntament de Barcelona i fill d'un íntim col·laborador de Joaquim Folch i Torres, en sap un niu de tot plegat.

ELTRASBALS

Quan, al mes de desembre de 1991, Oriol Bohigas entra a formar part del Consorci del MACB, tres persones porten, en petit comitè, les regnes del museu: Leopoldo Rodés, president de la Fundació MACB, que exercia també la presidència efectiva del consorci -Pujol i Maragall no assisteixen a les reunions-; Pep Subirós, delegat de l'alcalde a la Fundació i al Consorci, que construïa el discurs ideològic; i Jean Louis Froment, responsable de l'elaboració del projecte museològic, que comptava amb el suport incondicional dels dos primers. Daniel Giralt-Miracle, director del Museu, es limitava a exercir de portaveu de les tesis artístiques de Froment i els vocals de la Generalitat al Consorci -el conseller Guitart ni tan sols hi assistia- acceptaven, amb resignació, les directrius de l'equip Rodés-Subirós-Froment avalat, amb entusiasme, per l'alcalde Maragall.

Al principi, Bohigas no provoca cap trasbals. Es limita a estudiar l'estat de comptes del projecte, l'evolució de les obres de l'edifici de Richard Meier i el curiós organigrama del MACB. El 21 de juny de 1991, Froment havia presentat l'avantprojecte museogràfic centrat en l'art dels 80 que, tot i ser aprovat pel conjunt de membres del Consorci, esparverava Eduard Carbonell, director general de Patrimoni Cultural de la Generalitat.

Pocs dies després, el 12 de juliol, se celebra la primera reunió de la Comissió Executiva de la Junta de Museus, presidi-

da per Carbonell mateix, que reuneix alguns dels millors tècnics museogràfics del país (Francesc Fontbona, Lluís Monreal, Frederic-Pau Verrié o Josep M. Martí i Bonet) i defineix les línies bàsiques dels museus catalans. Però mentre Carbonell es lamenta de l'oportunitat perduda en el MACB, Josep M. Ainaud de Lasarte -vice-president del plenari de la Junta i destacat membre de CDC- confia que el seu amic Oriol Bohigas, "trotskista cultural" i tanmateix home d'ordre, eviti allò que molts temien del projecte Froment: l'aplicació a Barcelona dels criteris estatals que funcionen a França, on els grans llegats de l'art contemporani se ceixen *per se* al Centre Pompidou de París i els museus regionals funcionen com a centres d'experimentació de l'art més actual. El Centre d'Arts Plàstiques Contemporànies de Bordeus, dirigit per Froment, n'és l'exemple més reeixit. Tant com per a aplicar-lo a Barcelona.

Just el que Carbonell, des d'una instància neutral i pactada com és la comissió executiva de la Junta de Museus, tracta d'impedir. El 21 de maig, per unanimitat, la comissió fa públic un dictamen que ataca d'arrel el projecte Froment. En síntesi, el MACB ha d'esdevenir el futur Museu Nacional d'Art Contemporani i iniciar la col·lecció als anys quaranta. La Comissió es reuneix amb Leopoldo Rodés -i l'invisible Giralt-Miracle- per exposar-li el dictamen. Rodés no s'immuta: afirma que respecta el dictamen, però se'n desentén amb bones paraules. Sap que no és vinculant i recorda als membres de la Junta que l'alcalde dona suport al projecte Froment. El luxós museu de Meier se'l van inventar, al cap i a la fi, Rodés, Subirós i Maragall. Les institucions pagaven l'edifici i respectaven la jerarquia implícita.

Oblidaven que Oriol Bohigas no reconeix altra jerarquia que la institucional. Així que legitima públicament el dicta-

men de la Junta, ja que el reconeix vinculant, i travessa la Rambla per reunir-se amb Joan Guitart, llimar petits desacords i impulsar una línia comuna que permeti a totes dues administracions de tenir el control absolut d'un museu que mai no havia estat seu. Rodés ho considera el preludi d'un cop d'estat. I l'estat -Bohigas i Guitart- així li ho exposa en una carta del 6 de juliol: el MACB ha de "donar una lectura de l'art català contemporani des de la postguerra i en plena interrelació amb l'art internacional". L'avís no peca d'ambigu, però el tàndem Rodés-Subirós continua convençut que alguns canvis cosmètics resoldran la fal·lera historicista de les institucions sense variar, en l'essencial, les tesis de Froment. Menystenien la passió noucentista del regidor-arquitecte.

L'ESTIU

En el seu primer dietari de records, *Combat d'incerteses*, Oriol Bohigas ja havia mostrat la seva devoció per les patums d'abans de la guerra que havien forjat la política cultural de l'època, des de les tertúlies de l'Ateneu Barcelonès o els despatxos de la plaça Sant Jaume. No havia tingut temps d'aprofundir en la biografia d'un dels seus ídols infantils, Joaquim Folch i Torres. Entre la casa de Menorca i la de Barcelona, aprofita l'estiu pre-olímpic per llegir-se un llibre cabdal: *Teoria i crítica en el noucentisme: Joaquim Folch i Torres* de Mercè Vidal, editat per Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Folch i Torres, com a crític d'art, historiador i museògraf compromès amb l'aparell institucional català i amb la vertebració d'un discurs museístic propi, servia -des d'aquesta eficàcia que tant agrada al regidor- un projecte de país que el franquisme va estroncar d'arrel. En les planes d'aquest llibre, Bohigas retroba molt més que l'amic i el mestre; retroba una missió històrica sempre postposada: culminar els grans museus que, abans i tot de Folch i Torres, ja havien somniat els patriarques de la Renaixença. L'ordenació dels Museus de Barcelona es converteix, doncs, en l'eix principal d'un document que prepara aquest mateix estiu amb la intenció de definir una política cultural per a la ciutat. Es coneixerà, mesos després, com l'*Informe Bohigas*.

Mentrestant, el tàndem Rodés-Subirós planifica la defensa del projecte Froment i dels seus avaladors, els empresaris de la Fundació MACB. Pep Subirós mobilitza galeristes, col·leccionistes i artistes de la ciutat perquè actuïn com a grup de pres-

Generals, sergents, paracaigudistes, mercenaris...**Oriol Bohigas**

A l'Ajuntament cobra un sou honorífic. Tenia la vida resolta, però volia refer la història. Aterra en una àrea de Cultura desballestada, desprestigiada i més aviat trista. L'avisen que no hi ha ni un duro i, els pocs que pot afanar, els dedica a les seves causes. Museus, museus i museus. Un luxe noucentista que l'enfronta a totes les taifes modernes i contemporànies. Si la guerra va de veres, ell s'hi apuntarà. Espectacle assegurat.

Joan Guitart

Molts el consideren un funcionari amb bona sort; altres, un gestor prou hàbil. És, això sí, un home de Pujol que fins i tot el felicita quan li porta regals com l'insòlit pacte cultural d'aquesta tardor encesa. Bohigas li acata la jerarquia i li promet un llarg festeig institucional. Segur que Guitart guardarà durant molt de temps la fotografia d'un dimarts en què tots semblaven germans. Mal que ell, per si de cas, no s'ho cregui del tot.

Eduard Carbonell

És el malcarat de la pel·lícula. Ha vist passar molts consellers i cap no fica el nas pel seu despatx del palau Moja. Ell, sol davant el perill Froment, va dissenyar una estratègia lenta, però tenaç. Un cavall de Troia anomenat Junta de Museus, on des de la presidència de la comissió executiva convenceria tots els seus membres d'atacar l'into-cable. Carbonell no haurà trobat mai un aliat com Bohigas. Deu ser casual.

Daniel Giralt-Miracle

A les targetes de presentació posava director del MACB, però tothom el coneixia pel portaveu de Froment. Signaven junts els projectes, es repartien les entrevistes i no apareixia mai a les conferències de premsa, incloses les de la Generalitat. Era tan bon noi que passava desapercebut. Un dia qualsevol descobreix que Froment no és ningú i que potser sí que ell és el director. Qui sap si per molt de temps.

sió davant les institucions. Li resulta prou fàcil perquè el model Froment beneficia aquests sectors d'una manera directa. El Museu d'Art Contemporani aturaria la devaluació accelerada d'alguns dels grans valors dels anys vuitanta -Garcia Sevilla o Barceló, per exemple- que comencen ja a ser qüestionats, salvaria el futur d'algunes galeries de Barcelona i, també, de certes fortunes privades atrapades en l'eufòria compradora de la passada dècada.

Froment encaixa, dins el projecte museològic que presenta als membres del Consorci el 6 d'octubre, alguna de les "consideracions" de la Junta de Museus: davant els pocs metres quadrats disponibles d'exposició, el museòleg francès proposa de convertir una part del magatzem, situat al soterrani, en l'espai destinat a la col·lecció històrica del període 1940-1980 mantenint, per damunt de tot, la preeminència de l'art actual.

Ajuntament, Generalitat i Fundació fan un pacte de silenci per tal d'arribar a un acord final sobre els continguts i l'execu-

ció del projecte museogràfic del MCAB.

LA GUERRA

El dia 9 de novembre els membres de la Fundació, encapçalats per Leopoldo Rodés i Josep M. Figueras -vice-president- fan la declaració unilateral de guerra: presenten en solitari el projecte museològic definitiu elaborat per Froment i supervisat per Daniel Giralt-Miracle. En la conferència de premsa tinguda al Palau de Pedralbes Rodés demana, pel bé de la ciutat, el cap d'Oriol Bohigas, mentre Pep Subirós fa conxorxa amb Josep M. Catà Virgili i una indignada burgesa que no para de repetir: "primero nos llaman, después pagamos i ahora nos hacen callar para luego echarnos".

L'endemà les institucions repliquen amb una conferència de premsa sense precedents: el primer cop, en dotze anys de governs diferents i molt sovint enfrontats, que un regidor de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona cedeix el protagonis-

me públic d'una decisió cabdal, sense haver negociat prèviament res a canvi. Un exercici de pacte cultural piramidal en què Joan Guitart portava el fil del discurs i Bohigas assentia. El conseller agrària a Froment la tasca realitzada, recordava que Giralt-Miracle ja podia exercir de director i li encarregava d'adequar el projecte Froment al dictamen de la Junta de Museus.

Absent o obedient, el regidor de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona ocupa, en totes dues conferències informatives, una posició central. Pel selecte grup de burgesos barcelonins que s'aplega a la Fundació MACB, la filtració de l'informe Bohigas a *El País*, a final d'octubre, justifica els seus pitjors temors: Bohigas no tan sols els menysté, ans els considera al marge del seu model de societat civil, a mig camí dels Lluïsos de Gràcia i el Teatre Lliure. Per tant, replantejar el paper de la Fundació dins el Consorci és imprescindible, ja que no es pot continuar subvencionant, amb fons públics, una fundació privada que adquireix obra per al MACB, però

Leopoldo Rodés

És un *gentleman*, però s'ha encaparrat. Un regidor l'ha ofès, i és el de Cultura. Amic de tots els homes importants, aquí i a Lausana, Rodés treballa en un Banc i en les estones de lleure col·lecciona peces d'art. Tant, i tan bo, que necessitava el museu més *guapo* d'Europa i va saber convèncer uns quants amics d'escola i de consell d'administració que havia arribat l'hora que els burgesos fessin de mecenes. Ara que té projecte, edifici i futur, l'informen que l'han expulsat de la societat civil. No hi està gens d'acord.

Josep Subirós

Es considera una de les persones més intrigants i maquiavèliques de les criptes culturals de Barcelona. D'aquesta guerra, si fem cas del clixé, en deu gaudir com en els temps de la OIC, només que els seus actuals companys de reunions clandestines són els seus anteriors enemics de classe. És el *think tank* de la Fundació MACB, l'amic més indiscret de Maragall, i des que assessora empresaris ha descobert que el català no era la llengua de la burgesia. De gran, vol ser novel·lista.

Jean Louis Froment

Antoni Ribas va dirigir l'últim torero porno i, el fracàs, no cal contar-lo. Froment, sense voler, pot convertir-se en l'últim torero francès que es passeja per la fulla de navalla de la contemporaneïtat catalana. Es va creure que, a Barcelona, n'hi havia prou de xerrar amb un intel·lectual feble i un alcalde entusiasta cada quinze dies. Ell, assessor del MOMA i de la Caixa de Pensions i mania d'un dels museus més avançats d'Europa, ha acabat convençut que, per sota els Pirineus, no hi ha qui s'hi entengui.

Pasqual Maragall

Al cap, hi té una coctelera d'idees originals. Abans dels Jocs Olímpics tenia una idea poc original, però encara més impossible: fer mullar els empresaris en l'esponsoratge cultural. Alguns empresaris s'ho van creure tant que fins i tot es van llançar a fer un museu sense tenir en compte que, tard o d'hora, aquest alcalde necessitaria un regidor de Cultura que sabés de què parlava. Com que Maragall coneixia les dèries museístiques de Bohigas, ja pot dir, tan tranquil, que s'esperava això i molt més.

que en manté la propietat exclusiva. Encara més important, però, és allò que Oriol Bohigas no explica ni en el seu polèmic informe ni comunica a la Generalitat.

El projecte museogràfic no representa, pel regidor, una qüestió de principis, sempre que hi hagi davant un director amb criteris propis, que es faci responsable de la política d'adquisició d'obres i que, a part ser fidel a les institucions, sigui capaç de relligar la tradició museística catalana amb les avantguardes internacionals. Daniel Giralt-Miracle encara ha de passar la prova i, fins que el Consorci no li encarregui, oficialment, l'execució del projecte museogràfic, resta vigent el contracte establert amb Jean-Louis Froment i que s'acaba el 31 de desembre de 1993.

En el balanç d'aquesta primera batalla a cara descoberta, no se'n desprèn cap triomfador evident, però ningú no fa el pas de cedir. 100 empresaris que van esponsoritzar els Jocs Olímpics han manifestat en una carta recent a l'alcalde Pasqual Maragall la seva indignació per l'actitud d'Oriol

Bohigas, afegint-se així a les diatribes d'una Fundació que s'ha adreçat reiteradament a l'alcalde perquè aquest prengui una posició definitiva sobre el MACB. I Pasqual Maragall no pot, a hores d'ara, adoptar aquesta posició definitiva que tant Rodés com Bohigas li han demanat. Acomiadar Rodés seria dinamitar l'íntima *liason* de Maragall amb la burgesia barcelonina. Acomiadar Bohigas significaria la renúncia de l'alcalde a encapçalar una opció catalanista d'esquerres d'àmbit nacional. L'alcalde ha remarcat, fins i tot després de l'inici de les hostilitats, el convenciment que la Fundació és part indestriable del Museu i que l'acord arribarà. Hores després de criticar a duo, Guitart i Bohigas, l'encaparrament de la Fundació, Bohigas mateix, Pep Subirós, el col·leccionista Peter Ludwig i Pasqual Maragall sopaven en un ambient de cordialitat i relativitzaven l'impacte d'una guerra exagerada, ja se sap, pels mitjans de comunicació.

Ni Rodés, ni Maragall, ni Guitart no saben realment què es proposa el regidor

Bohigas, però l'operació Folch i Torres va en marxa.

LA MISSIÓ

Oriol Bohigas no es planteja una política de prioritats generals, sinó una política de *prioritats mítiques*, que ha estat sempre la seva política. A l'Àrea d'Urbanisme va cloure el mapa urbanístic traçat per Idelfons Cerdà. En l'Àrea de Cultura vol cloure l'obsessió museística de Joaquim Folch i Torres i la seva generació. Tres peces mestres d'un estat-nació: el Museu Nacional d'Art de Catalunya, el Museu d'Art Contemporani de Barcelona i el Museu d'Arts Industrials, el projecte més personal d'Oriol Bohigas i el final desitjat de la seva carrera política. Una fàbrica modernista que agruparà els millors exponents de la cultura material de Catalunya i un nom que ho diu tot: Joaquim Folch i Torres. Bohigas clou cent anys d'història. La resta ja no és del seu món.

Oriol Malló / Montse Serra